

Namaz u tradiciji Bošnjaka

Elvir Duranović, Sumeja Ljevaković-Subašić, *Namaz u tradiciji Bošnjaka: selektivni prikaz argumentacije hanefijskog mezheba*, Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka : Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Vijeće muftija, El-Kalem, Sarajevo, 2020.

DOI 10.26340/muallim.v22i85.1850

Posljednjih desetljeća Bošnjaci se suočavaju s izazovom novih tumačenja islama i uvezenih rješenja preuzetih iz drugih mezheba. U Bosni i Hercegovini djeluje niz organizacija islamskog određenja, grupa na društvenim mrežama te samostalnih “dajja” koji govore o prakticiranju islamskih propisa u skladu s tradicijom preuzetom iz šerijatskopравnih škola (mezheba) koji nisu dio konstitutivne i interpretativne tradicije Bošnjaka. S intenzivnijim širenjem islama u drugoj polovini XV stoljeća i kasnije, u Bosni i Hercegovini se proširio i među Bošnjacima etabliroo hanefijski mezheb kojem su i donosioci islama – Osmanlije, pripadali. Otuda među Bošnjacima uobičajena praksa obavljanja namaza prema pravilima hanefijskog mezheba. Ova praksa našla se na udaru novih tumača islama te se pojavila potreba za argumentiranom naučno-popularnom studijom o namazu koja bi otklonila, u naučnim krugovima nepostojeće ali među običnim vjernicima itekako prisutne, svjesno projektirane, dileme o tome da li je namaz

u islamskoj tradiciji Bošnjaka utemeljen na Kur'anu i sunnetu ili ne.

Takvu studiju priredili su Elvir Duranović i Sumeja Ljevaković-Subašić pod nazivom *Namaz u tradiciji Bošnjaka: selektivni prikaz argumentacije hanefijskog mezheba*, koja je u izdanju El-Kalema štampana 2020. godine.

Namaz je temelj islama čijim su se višeslojnim dimenzijama učenjaci kroz povijest, od doba Allahovog Poslanika, a.s., i njegovih ashaba do danas, neprestano bavili posvećujući im dužnu pažnju. Svaka društvena pojava koja može narušiti ovaj temelj zahtijeva argumentiran, jasan odgovor.

Iako je ova knjiga napisana, kako to autori navode i u uvodu, “*s dvojakim ciljem: otklanjanja lažnih dilema o utemeljenosti hanefijskog mezheba u osnovnim izvorima islama, te proširivanja spoznaja o argumentiranosti namaza obavljenog na način uobičajen u vjerskoj praksi Bošnjaka shodno temeljnim izvorima islama: Kur'anu i Sunnetu...*”, ona nije napisana u polemičkom tonu. Temeljna ideja knjige jeste da se artikuliraju prevladajući stavovi učenjaka hanefijskog mezheba o namazu i predstave selektivni argumenti iz Kur'ana, sunneta i tradicije selefisaliha, na koje su se učenjaci oslanjali prilikom donošenja svake pojedinačne šerijatske norme (hukm).

Kako je knjiga namijenjena podjednako naučnoj i stručnoj javnosti kao i široj čitalačkoj publici, u izlaganju sadržaja je jedinstven metodološki obrazac.

Naslovi i podnaslovi u djelu su pisani direktno, u drugom licu, baš onako kako smo učili od roditelja i imama u mektebu. Ovim je materiji koja je izložena data jedna autohtona i lična nota, što nas vraća na sami naslov djela, a to je *Namaz u tradiciji Bošnjaka*. Naslovi poglavlja u knjizi (njih 47) predstavljani u maniru podučavanja imaginarne osobe klanjanju namaza, navedeni su hronološkim redom, od nijeta do predavanja selama i zikra poslije namaza. Potom se, prema pravilima hanefijskog mezheba, navodi pravna odredba (hukm) za dio namaza koji se objašnjava,

odnosno čitalac saznaje da li se radi o farzu, vādžibu, sunnetu ili mustehabu u namazu. Zatim slijedi selektivni prikaz argumenata iz Kur'ana i sunneta na osnovu kojih su, između ostalih, učenjaci hanefijskog mezheba donijeli takvu pravnu odredbu, tj. odgovara se na pitanje: zašto je nešto u namazu farz, nešto vādžib itd. Na kraju svakog poglavlja navodi se koji su islamski učenjaci uz učenjake hanefijskog mezheba zastupali isti stav o tom pitanju. Ukoliko žena, shodno pravilima hanefijskog mezheba, neki dio namaza obavlja drukčije od muškarca, ta razlika je spomenuta i ukazano je na argumente na osnovu kojih se namaz žene razlikuje od namaza muškarca. O tome svjedoče i sami naslovi poglavlja, npr.: *Ako si muškarac, podlaktice nemoj držati na zemlji nego ih podigni i odmakni od tijela, a ako si žensko, podlaktice drži na zemlji uz tijelo!* (str.63), ili: *Ako si muškarac, sjedi tako da obje noge podviješ ispod sebe. Lijevo stopalo položi na tlo tako da ti nožni prsti budu okrenuti prema desnom stopalu koje trebaš držati uspravno s prstima podvijenim i okrenutim prema kibli! Ako si žena, primijenit ćeš et-teverruk!* (str. 69)

Svi pojmovi iz fikha koji se u djelu spominju objašnjeni su u fusnotama, referirajući na izvor u kojem se može doći do širih podataka o njima. Popis literature koji su priložili na kraju knjige od 69 naslova svjedoči o njihovoj posvećenosti cilju i upućenosti u hanefijsku literaturu.

Određena poglavlja sadrže i fotografije koje pokazuju položaje vjernika i vjernice u namazu.

Autori su se vjerno držali metodologije kojom su zadržali naučni karakter pisanja i prezentiranja građe. U izlaganju su izabrali da se “sklone ustranu” kako bi izvori koje nude sami govorili, odnosno kako bi čitalac sam donio zaključak, bez autorovih sugeriranja. Stil pisanja je vrlo jednostavan u najboljem smislu te riječi, pa je tekst podjednako čitak i upućenom i manje upućenom u ovu tematiku.

“Lijepo je prilikom učenja namazske dove podignuti ruke s dlanovima

okrenutim prema nebu. U Muslimovom Sahihu stoji da je Enes, r.a., rekao: 'Vidio sam Allahovog Poslanika, a.s., kako je podigao ruke u dovi tako da mu se vidjela bjelina ispod pazuha.' Također je lijepo nakon proučene dove potrti lice rukama na osnovu hadisa koji prenosi Ebū Dāvūd od Sāiba ibn Jezīda, a on od svog oca: 'Kada bi Vjerovjesnik, a.s., podigao ruke prilikom dove (nakon završetka), njima bi potirao lice.' Nema smetnje, pod uvjetom da se ne smatra da je to obavezno, da imam i džematlije nakon namaza zajednički prouče dovu na osnovu sahih-hadisa koji bilježi Et-Taberānī od Ha-bība ibn Mesleme el-Fihrija: 'Allah će primiti molbu grupe ljudi od kojih jedni uče dovu, a drugi izgovaraju Āmīn.'" (str. 100)

Budući da će ova knjiga u našim tradicionalnim bošnjačkim porodicama naći "sestru" u knjizi *Kako i zašto se obavlja namaz-salat*, čiji sadržaj i čini sadržaj vjerskog znanja kod većine muslimana u Bosni i Hercegovini, možda bi bilo dobro da je i ova knjiga pratila u potpunosti te primjere te tako možda

izbjegla određene zbunjenosti koje može izazvati, primjer sa strane 99:

"U zbirka hadisa navedene su brojne dove koje je Allahov Poslanik, a.s., učio iza namaza. El-Buhārī, naprimjer, bilježi da je Verrād, pisar Mugīre ibn Šu'be, r.a., rekao: 'Mugīre ibn Šu'be diktirao mi je pismo za Mu'āviju (pa je rekao) da je Vjerovjesnik, a.s., iza svakog propisanog namaza učio: *Lā ilāhe illallāhu vahdehū lā šerike leh. Lehu-l-mulku ve lehu-l-ham-du ve huve 'alā kulli šej-in kadīr. Allāhumme lā mani'a limā a'tajte ve lā mu'tije li mā mena'te ve lā jenfe'u ze-l-džeddi minke-l-džedd.*'"

Ovaj posljednji dio dove koji je naveden u ovom hadisu vjerujem da je mnogima nepoznat i mogao se zamijeniti predajom koja se poklapa s tradicionalnim učenjem u našim mektebima. No, moja primjedba vezana je za osjećaje starijih džematlija, dok je, možda, i neophodno da naše mlade generacije učimo postojanju različitosti, kojima će svakako biti izloženi u društvu.

Knjiga *Namaz u islamskoj tradiciji Bošnjaka* napisana je s ciljem da

smiri srca običnih vjernika koji su bili izloženi osporavanju ispravnosti određenih dijelova namaza i onog što namaz u našoj tradiciji obuhvata (u smislu da su neke radnje prikazivane kao šerijatski neargumentirane). Nije pisana s ciljem pokazivanja pameti autora, već vrlo sažeto, rekao bih baš po taktu bošnjačkog tabijata, iznosi činjenice ne upadajući u nepotrebne zamke sitničarenja zarad određenih prigovora koji mogu doći od netolerantnih pripadnika drugih mezheba.

Gledajući na ovu knjigu u kontekstu odgovora naše Zajednice na izazove kojima smo izloženi, možemo reagovati dvojako: zaključiti da je okasnio, da je valjalo mnogo ranije imati ovakve knjige, ili zaključiti da je Zajednica mudro djelovala te istu ponudila u mnogo "mirnijem" vremenu, bez želje da svojim odgovorom izazove još veće polemike. Bit će od velike koristi imamima, ne da nauče iz nje što su i do sada znali, nego da to znanje na lahak, jednostavan i pitak način, po potrebi, ponude džematlijama u koricama ove knjige.

Esad Bajić